

Др Весна Симић¹

ПРЕГЛЕДНИ РАД
Рад је примљен 05.04.2014.
Рад је одобрен 05.05.2014.

ПРИВРЕДНИ И ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ – ДУГОРОЧАН И СПОР ПРОЦЕС

Апстракт

У раду аутор обрађује тему која се односи на привредни и економски развој Србије. Прво су дати циљеви економског развоја. Потом аутор посвећује пажњу самом привредном расту. Дата је анализа тренутног стања привредног раста који представља спор и дугорочан процес. У наставку обрађени су предуслови који су важни за привредни раст. На крају рада посвећена је пажња функцијама привредног раста.

Кључне речи: *привредни и економски развој, привредни раст, функције привредног раста, Србија.*

JEL Класификација: O10, O12, O40.

THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF SERBIA- LONG-TERM AND SLOW PROCESS

Abstract

The paper deals with a topic that is related to the economic development of Serbia. First, they provide economic development goals. Then, the author pays attention to the economic growth. An analysis of the current state of economic growth is a slow and long process. Then, the paper pays attention to the preconditions that are important for economic growth. At the end of the given function of economic growth.

Keywords: *business and economic development, economic growth, economic growth functions, Serbia.*

Општи осврт на стање у Србији после Другог светског рата

Данас се Србија са површином од 88.361 км² и 7.186.862 становника без КиМ (попис из 2011. године), налази на средишту Балкана и на раскрсници свих битних путева који су од увек пресецали нашу државу и спајали Исток и Запад.

Да није било ратова и унутрашњих сукоба, Србија би била далеко развијенија у сваком погледу у односу на суседе, ако се вратимо мало у прошлост, након

¹ dr.ivanka@gmail.com

Другог светског рата. Најблиставији период наша земља бележи између 1950. и 1980. године, када је индустријска производња расла по стопи од 8,6%. Од 1950. до 1960. године производња је расла по стопи од 11,2%, затим у периоду од 1960. до 1970. године у просеку 7,3%, а од 1970. до 1980. године 7,4%.

Стопа раста после 1980. године се смањивала, нарочито у последњој деценији 20. века.

Ови економски показатељи су покренули структуру привреде у нашој земљи, што је узроковало да је постала средње економски развијена европска земља, без обзира на карактер власти.²

Циљеви економског развоја

Полазећи од најновијих достигнућа у оптимизацији економских система, пошло се од чињеница да економски систем мора имати за циљ стварање услова за ширење материјалне базе целог друштва, ради обезбеђења друштвеног благостања³

Развој друштвеног благостања обухвата:

- развој науке и технологије, који омогућава испуњавање материјалних услова живота и рада у земљи,
- потпуну слободу појединаца у друштву (држави),
- могућност суделовања појединаца у процесу доношења одлука важних за развој земље,
- заштита власништва,
- транспарентност информација,
- владавина демократије и права,
- структурне промене,
- смањење сиромаштва,
- борба против беле куге и др.

Последњи став, бела куга, данас је веома актуелан, док за неко бивше време није био, из разлога да је после Првог светског рата наша земља, иако тотално заостала у привредном смислу и максимално опустошена, имала вишкове радне снаге до Другог светског рата, тако да село није могло да запосли то становништво и једино решење је био град и индустријализација земље.

Из Другог светског рата наша земља је изашла са 1.700.000 жртава, или мање за 11% становништва, што се никада није надокнадило.

Губитак националног богатства је износио 17% губитка свих 18 савезничких држава⁴

² Михајловић Д; (2007). *Управљање предузећем као услов економског развоја*, ФМЗ Зајечар, стр. 21.

³ Росић и Маџар Љ, Ђорђевић Љ; (1998). *Системски приступ у привредном развоју*, Комино траде, КВ, стр. 79.

⁴ Михајловић Д; (2006). *докторска теза*, ФМЗ, Зајечар, стр. 10.

Привредни раст – дугорочан и спор процес

Привредни раст је дугорочан и у основи спор процес. О томе сведоче подаци о стопама раста бруто домаћег производа по становнику у посматраним годинама (табела 1.)

Врло значајан принцип, који помаже у разумевању снаге стопа раста, односи се на тзв. „правило 70“. Најкраће, ово правило говори да време, неопходно да се нека величина (ГДП, на пример) дуплира, израчунава се тако што се број 70 поделили са просечном стопом раста.⁵

Правило 70 апострофира значај малих разлика у просечним стопама привредног раста у дугом року. Тако, на пример, годишњи раст ГДП-а *per capita* од 5% значи да се животни стандард удвостручује за 14 година. Са растом од само 1%, да би се удвостручио бруто домаћи производ било би потребно 70 година, а са просечним растом од 7% свега десет година.

Табела 1. Стопе раста светског становништва, ГДП-а и ГДП пер џапита

Година	Стопа раста становништва	Стопа раста ГДП-а	Стопа раста ГДП пер џапита
1500	–	–	–
1820	0,26	0,32	0,05
1870	0,69	1,68	0,95
1913	0,77	2,11	1,33
1950	0,42	1,19	0,76
1973	0,71	4,79	4,05
1980	1,76	3,25	1,43
2001	1,55	2,99	1,39

Извор: Јованчевић, Р; *Економски учинци глобализације и ЕУ*, Мекропромет, Загреб, 2005, стр. 14.

Ваља одмах истаћи, да и данас више од 70% светског становништва живи у недовољно развијеним земљама. Овај проценат становништва реализује тек нешто више од 10% вредности светског бруто домаћег производа. Са друге, пак, стране, у поседу око четвртине светске популације налази се скоро 88% вредности светске производње, што упућује на огромне диспропорције у достигнутом нивоу економске развијености у савременим условима.

Године 2001. под покровитељством Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) објављено је фундаментално истраживање Агнуса Мадисона

⁵ Цветановић, С; (2004). *Теорија привредног развоја*, Економски факултет, Ниш, стр. 23.

„Светска привреда: хиљадугодишња перспектива“ у којем су дати збирни резултати развоја светске привреде и њених региона.⁶

Табела 2. Улога региона у светском ГНП, у %

Региони	1973.	1998.
Западна Европа	25,7	20,6
Остале развијене западне земље укључујући и САД	25,3	25,1
Јапан	7,7	7,7
Азија, без Јапана	16,4	29,5
Источна Европа и СССР	12,9	5,3
Африка	3,3	3,1
Цео свет	100,0	100,0

Извор: Madison, A; *The World in the Twentieth Century*, OECD, Paris, 1989, стр. 127.

Данас је наступило време светске неједнакости у економском и привредном развоју и однос дохотка је већ 2000. године премашио однос 100 : 1 у корист богатих.

Стално се поставља питање да ли је природно богатство „разлог“ да су неке земље постале економски развијене у односу на друге. Може се констатовати да увек има изузетака. Ни Јапан, ни Кореја, ни Хонг Конг, па ни многе друге земље, немају сопствене изворе, а бележе стални привредни раст.

Као разлози се наводе:

- високе технологије
- квалитетни људски ресурси
- сталне иновације
- честе промене
- мотивација запослених и др.

Са сигурношћу се може данас рећи да 50% светског богатства је концентрисано у рукама 1% најбогатијег становништва.

Прама мишљењу аутора, успешан менаџмент данас, је ништа друго до уметност преживљавања, јер више од 90% становништва наше земље и планете уопште, преживљава.

Неконтролисан привредни развој који не уважава законе природне равнотеже може значајно пореметити еколошку равнотежу и на тај начин допринети угрожавању многих биљних и животињских врста. Због разноврсних климатских услова, као и специфичне микроклиме простора, на територији Републике Србије могу се гајити многе биљне врсте које су карактеристичне за умерени и суптропски климатски појас.⁷

Наша шанса је, по ауторовом схватању, у даљем развоју пољопривреде, јер поседујемо релативно квалитетну земљу, на којој успевају све житарице, воће и винова лоза.

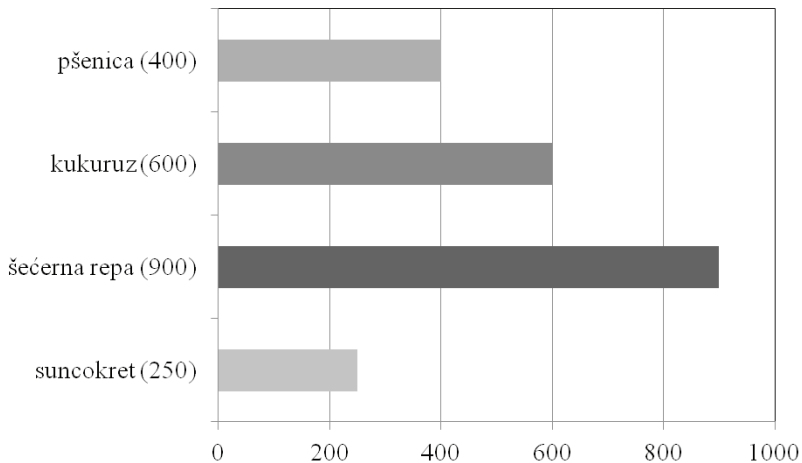
Ако једна Холандија бележи стопу привредног развоја на цвећу, а једна Данска на производњи млека и млечних производа, онда сигурно то може и Србија на житарицама и воћу.

⁶ Ђорђевић М; (2009). *Привредни развој*, Интерпринт, К6, стр. 29.

⁷ Михајловић, Д., Илић, Б., & Симоновић, З. (2013). *Развој одрживе економије природних ресурса у складу са еколошким захтевима*. Економика, 59(4), 16.

Графикон:

Пораст производње важнијих пољопривредних производа до 2000. године (1950. = 100)

Предуслови за привредни раст

Привредни раст представља важан услов развоја, нарочито у земљама на нижем степену економске развијености, при ниском почетном нивоу развијености а расту броја становника. Превазилажење сиромаштва без увећања материјалне производње је немогуће.

Привредни економски развој није чисто економски феномен, он у себе укључује и материјалне и финансијске стране живљења.

Данас када у Србији веома мало предузећа ради, нова се не отварају, а на евиденцији Националне службе за запошљавање има 750.000 људи, да ли је могућ привредни и економски раст и развој без:

- нових радних места,
 - нових улагања у примарну производњу,
 - страних улагања,
 - подстицајних средстава,
 - кредита са повољним каматама и грејс периодом од, најмање 3 године, и др.
- Не није могуће. И није могуће наше приближавање привреди ЕУ.

Развојна функција савремене државе у функцији привредног раста

Активности државе треба усмерити на управљање привредним развојем кроз обезбеђење услова који максимално погодују повећању стопе економског и привредног развоја у датом временском интервалу.

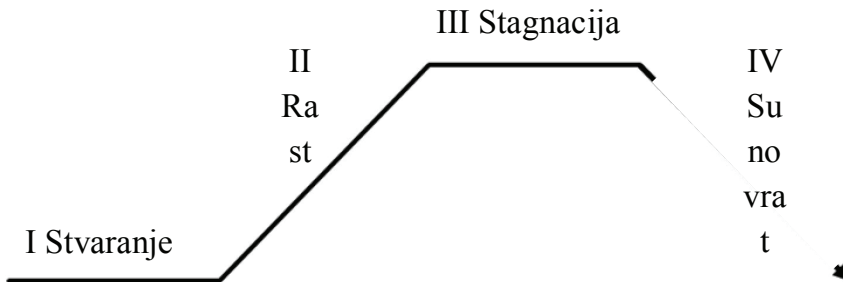
Привредни раст можемо посматрати кроз четири фазе, од почетне до завршне (опадајуће):

Прва фаза (I) је почетак стварања амбијента за привредни раст;

Друга фаза (II) је економски и привредни развој, где држава ствара амбијент за раст и развој;

Трећа фаза (III) је природна стагнација, која настаје као неминовност једне динамичке тржишне привреде у условима глобализације;

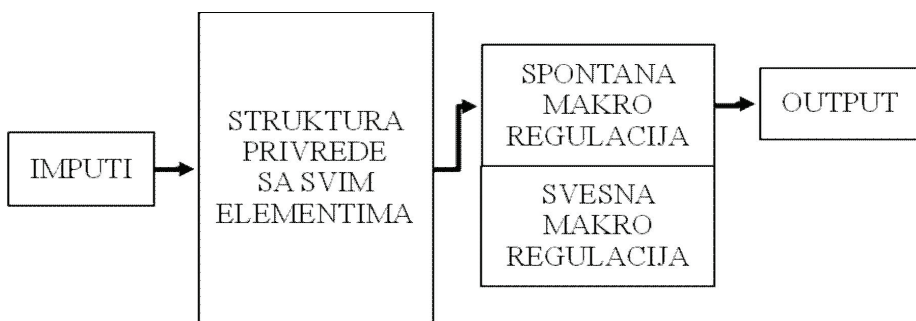
Четврта фаза (IV) може да се деси, али и не мора, а то је суноврат природног раста и стварање дубиозе.

Имајући у виду међународни аспект привређивања произилази да адекватно управљање привредним развојем подразумева креирање нових упоредних предности и на тој основи побољшање рангирања у светској подели рада.

Оптимална путања привредног раста подразумева:

- штедњу и инвестиције за развој,
- ефикасну производну структуру,
- отвореност привреде ка окружењу,
- коришћење свих расположивих развојних фактора.⁸

Из ових разлога динамика производног развоја спада у најсложенија питања економске теорије и науке.

⁸ Цветановић С; (2002). *Политика привредног развоја*, Економски факултет, Ниш, стр. 16.

Неки економски показатељи у Србији последњих година 20. века у функцији привредног раста

У првој половини 90-их година инвестиције су не само у опадању, него су биле мање и од амортизације – нису биле довољне да се њима очува затечена вредност капитала. Није било никаквог привредног раста.

Од 1994. године се углавном успело у одржавању цена на нивоу од фебруара 1994. године је завршена без пораста цена и у том погледу економска политика је те године, мање-више, успешно остварила стабилизацију. У 1995. години раст се остварује на штету стабилизације и цене су у порасту 120,2% или месечно 6,8%. Нема економског развоја.

Раст цена неко је повезивао са слабљењем монетарне политике. Међутим, суштина је у губицима у привреди у друштвеном и државном сектору, као и у јавним предузећима.

Држава је правила грешку што је губитке покривала из буџетских резерви.

Гледано у целини наша земља је у 1994. и 1995. години успела без кредита и иностране помоћи да заустави опадање привреде и да је покрене у растућем смеру, што је, донекле, довело до привредног раста, али доста споро.

Већ се онда, Закон о предузећима из 1989, показао као неадекватан за новонасталу ситуацију.

Године 1994. и 1995. бавило се исправљањем грешака у друштвеном и државном сектору, а мање даљом приватизацијом.

С обзиром на власничку структуру, са доминацијом друштвеног и државног власништва, односно типа предузећа, могао се развити нови привредни систем.

За све ово време изостала је финансијска дисциплина.

Све више друштвених предузећа послује са губицима који се покривају споља, а не санкционишу се они који су одговорни за губитке.

Врши се приватизација друштвених предузећа која су већ дубоко осиромашена.

Неизграђеност тржишног система и неразвијеност тржних институција, дугогодишња високо изражена резистентност домаћих предузећа на техничко-технолошке и дуге промене, материјална и остала ограничења (мало унутрашње тржиште, ниска куповна моћ становништва, неадекватна структура производње и извоза, велика неликвидност предузећа и јавног сектора) одликују нашу стварност.⁹

Виде се све слабости привредног система, нарочито у Закону о предузећима.

У пословне, или како су се звале, комерцијалне банке, нико не верује, ни предузећа ни становништво.

Дугови су све већи, како државе према свету, тако и државе и банака према привреди и становништву.

Не само да се спољни дугови не смањују, већ се стварају и нова задужења по веома неповољним условима за нашу земљу. Близу смо грчког сценарија. Веома смо далеко од економског раста за период од 1960. до 1980. године.

Пред нама, тј. нашом земљом, налазе се и дугови иностранству, које треба враћати, који су наслеђени и од бивше СФРЈ, као и новостворени.

⁹ Илић, С., Бранковић, Б., & Стевановић, М. (2009). *Ефекти страних улагања и привредни развој Србије*. Економика, 55(1-2), 139.

Тек ако се савладају основни елементи привредног раста, фактори раста, економија развоја, теорија производње, тржишно пословање, глобална економија и модели финансирања, доћи ће до раста и развоја.

Закључак

Економски раст једне земље је незамислив без привредног раста, а привредни раст је незамислив без индустријализације земље.

Динамика привредног раста се сагледава на основу промена величина економских показатеља производње. Стога промене најчешће означавају стопу економског раста.

У теорији привредног раста се говори о интензитету раста производње по глави становника.

Да се подсетимо да је стопа раста у нашој земљи била највећа у периоду од 1960. до 1970. године и то чак 11,2%. Такав раст је остварен само захваљујући великом ентузијазму запослених, добром мотивацијом и успешним менаџерима.

И данас у свету оваква стопа раста је незамислива и непоновљива, али неопходност је питање дана, када ће послодавци једном за свагда увидети да само успешни менаџери могу земљу да доведу до раста и развоја.

Циљ рада је био да покаже анализу стопе раста у једном дужем временском периоду, како привредног, тако и економског.

Литература

- Ђорђевић М; (2009). *Привредни развој*, Интерпринт, К6, стр. 29.
- Илић, С., Бранковић, Б., & Стевановић, М. (2009). Ефекти страних улагања и привредни развој Србије. *Економика*, 55(1-2), 139.
- Madison, A; *The World in the Twentieth Century*, OECD, Paris, 1989, стр. 127.
- Михајловић Д; (2006). *Докторска теза*, ФМЗ, Зајечар, стр. 10.
- Михајловић Д; (2007). *Управљање предузећем као услов економског развоја*, ФМЗ Зајечар, стр. 21.
- Михајловић, Д., Илић, Б., & Симоновић, З. (2013). *Развој одрживе економије природних ресурса у складу са еколошким захтевима*. *Економика*, 59(4), 16.
- Росић И, Маџар Љ, Ђорђевић Љ; (1998). *Системски приступ у привредном развоју Комино траде*, Краљево, стр. 79.
- Цветановић С; (2002). *Политика привредног развоја*, Економски факултет, Ниш, стр. 16.
- Цветановић С; (2004). *Теорија привредног развоја*, Економски факултет, Ниш, стр. 23.